

Na okładce portret gen. Jana Henryka Dąbrowskiego.
Autor nieznanym. Ze zbiorów MWP w Warszawie

Portret gen. Jana Henryka Dąbrowskiego. Michał Stachowicz.
Ze zbiorów BN w Warszawie

cenne, bezcenne/ utracone

Rada redakcyjna
Sławomir Adamczyk, Monika Kuhnke
Jacek Miler, Piotr Ogrodzki
Urszula Paszkiewicz, Anna Różycka

Redaktor naczelny
Barbara Kobielska

Oprac. graficzne
Karvázy ©

Korekta
Krystyna Juriewicz

Ośrodek Ochrony i Konserwacji Zabytków
00-461 Warszawa, Al. Ujazdowskie 6
tel./fax 621 04 45; tel. 628 22 85

Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Polskiego
Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą
00-071 Warszawa, ul. Krakowskie Przedmie-
ście 15/17 tel./fax 826 30 59

Wydawca **pagina** sp. z o.o.
02-878 Warszawa, ul. Gajdy 38a
Zamówienia na egzemplarze
prosimy kierować pod adresem redakcji

3

Komunikat
Janusz Szymański

4

Utracona biblioteka gen. Jana Henryka
Dąbrowskiego
Urszula Paszkiewicz

6

Kaplica w Jabłonowie nad Niemnem
Dorota J. Kutry

9

Jeszcze o fałszerzach dzieł sztuki
Andrzej Ryszkiewicz

11

Lekarz instrumentów grających
Krzysztof Lesiak

12

Ratując zbiory biblioteczne z powodzi
Jan Wołosz

14

Katalog strat wojennych (1939-1945)
Monika Kuhnke

15

Nielegalny obrót dobrami kultury
Piotr Ogródzki

16

Katalog strat
Monika Barwik

20

Kradzież a prawo w Szwecji
Jan Larecki

22

Rewindykacje po traktacie ryskim (II)
Jacek Miler

24

Zbiory ordynata
Agnieszka Łuczak

26

Zaginione tablice
z cokołu pomnika Kilińskiego
Janusz Mróz, Krzysztof Lesiak

28

Włamanie do muzeum w Olsztynie
Piotr Ogródzki

30

Summary

Komunikat

Potrzeba opracowania i wydania informatora o bibliotekach i księgozbiorach prywatnych na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej wydaje się oczywista wobec faktu, że ostatnia publikacja na ten temat, obejmująca również archiwa, zbiory sztuki i niektóre zabytki, ukazała się... ponad 70 lat' temu. Informacje tam podane były zresztą częściowo nieaktualne już w momencie wydania, gdyż dotyczyły często stanu sprzed 1914 r. Druga wojna światowa spowodowała tak duże zmiany, że ta pożyteczna publikacja stała się w dużym stopniu zdezaktualizowana. Sprawa stała się tym bardziej paląca po wydaniu przez Biuro Pełnomocnika książki pt. „Straty bibliotek w czasie II wojny światowej w granicach Polski z 1945 r. Wstępny raport o stanie wiedzy” (Warszawa 1994). Jak sam tytuł wskazuje, raport nie obejmował bibliotek z ziem wschodnich. Aby móc ocenić straty poniesione na tamtych terenach w wyniku II wojny światowej i późniejszych przemian politycznych, trzeba wpieryw znać stan posiadania przed 1939 r.

Gromadzenie materiałów do informatora zostało rozpoczęte w 1995 r. od rozpisania niektórych źródeł zawierających dane o wielu bibliotekach. Można tu wymienić np. wspomnianą wyżej pracę Chwalewika, a także „Biblioteki światowe. Spis na dzień 1 stycznia 1930 r.” (Warszawa 1932 r.), „Biblioteki Wileńskie” (Wilno 1932) oraz R. Aftanazego „Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej.” (T. 1-11. Wrocław 1991-1997). Wykorzystane zostały także materiały rękopiśmienne, archiwalne i biblioteczne.

Uzyskane tą drogą informacje okazały się dalece niewystarczające i nadal pozostało wiele „białych plam”. Należało sięgnąć do źródeł pozabibliotecznych, często nietypowych. Kwerendą objęte zostały sprawozdania z działalności najróżniejszych organizacji społecznych, ogólnopolskich i lokalnych, szkół średnich i wyższych (rozproszenie i ogromne luki w bibliotekach tego rodzaju publikacji nastroczało szczegól-

nie wiele kłopotów z ich wykorzystaniem), monografie i przewodniki regionalne, księgi adresowe, słowniki biograficzne oraz czasopisma. Rezultatem tak rozszerzonej kwerendy było powiększenie liczby znanych bibliotek o ponad 40% oraz znaczne uściślenie danych uzyskanych w pierwszym etapie, a liczba wykorzystanych źródeł przekroczyła 600 pozycji.

Od jesieni 1997 r. trwają prace nad przygotowaniem zebranych materiałów do druku. Informacje o każdej bibliotece nanesione są na formularz, zawierający lokalizację administracyjną miejscowości, nazwę biblioteki z podaniem adresu i właściciela, rok powstania, stan zbiorów (możliwie najbliższy dacie wybuchu wojny) oraz bibliografię. W dodatkowym punkcie formularza znajdują się informacje nie mieszczące się w pozostałych. Oczywiście, dla wielu bibliotek nie udało się wypełnić wszystkich punktów. Obiekty, dla których zebrano informacje szczerkowe i wątpliwe znajdują się w aneksie, w tzw. opisach skróconych. W chwili obecnej (marzec 1998 r.), po weryfikacji, dysponujemy danymi o ponad 5100 bibliotekach instytucjonalnych i prywatnych. Analizy statystyczne materiału znajdują się w tabelach po tekście głównym. Właściwy informator poprzedzony będzie wstępem metodycznym, a ponadto zaopatrzonej w indeks: właścicieli bibliotek i nazw osobowych oraz bibliografię z wykazem skrótów i mapy.